

ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՆՃԵՆՆՄԻՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐԱՇԽՎՈՐՄԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԸ

Սահմանադրական վերջին բարեփոխումների արդյունքում ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 25-րդ հոդվածով ուղղակիորեն ճանաչվեց հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքը, սակայն հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի ճանաչումը բավարար չէ իրավունքը երաշխավորելու համար, անհրաժեշտ է նաև ամրագրել և իրականում կյանքի կոչել այդ իրավունքի երաշխավորման կառուցակարգերը՝ հաշվի առնելով Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի պահանջը, ըստ որի՝ հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս, օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր, և 81-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, ըստ որի՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ Սահմանադրությունում ամրագրված դրույթները մեկնաբանելիս հաշվի է առնվում ՀՀ վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների պրակտիկան:

Հոգեկան անձեռնմխելիության երաշխավորումը ներառում է միջոցառումների ողջ համալիր, որն ուղղված է անհատի հոգեկան և բարոյական առողջությունը, մարդու զիտակցության մտավոր և կամային ոլորտները ոտնձգություններից պաշտպանելուն¹: Գրականության մեջ արդարացիորեն նշվում է, որ անհատի իրավունքների և ազատությունների իրացման հիմնախնդիրը չի կարող դի-

տարկվել բացառապես ձևական-իրավաբանական տեսանկյունից: Այստեղ առանձնակի կարևորություն են ստանում քաղաքական, տնտեսական, բարոյահոգեբանական, կազմակերպչական, սոցիալ-հոգեբանական և այլ բնույթի գործոնները, որոնցով էլ մեծամասամբ պայմանավորված են իրավունքների և ազատությունների իրացման գործընթացը, արդյունքն ու արդյունավետությունը²:

Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի իրացման ապահովումը ներառում է այդ իրավունքի պահպանման և պաշտպանության, ինչպես նաև դրա երաշխավորման միջոցներ: Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի իրացման երաշխավորման գործում պետությունն ունի առանցքային դեր, ինչին անդրադարձել է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը:

Բրիտանական Կոլումբիայի վերաբնիչ դատարանի նախագահը, համաձայն չլինելով դատարանի դիրքորոշման հետ, ըստ որի՝ թեև քրեական օրենսգրքի 241-րդ հոդվածի գործողությունը զրկում է մարդուն իր անձնական անձեռնմխելիության իրավունքից, այնուամենայնիվ, չի հակասում բարձրագույն արդարադատության սկզբունքներին, հանգել է հետևության, որ արգելքի ամրագրումով, որի հետևանքով անձի ֆիզիկական և հոգեկան տառապանքները երկարաձգվում են, պետությունն առերևույթ (prima facie) թույլ է տվել անձնական անձեռնմխելիության իրավունքի խախտում: Նրա կարծիքով, իրավունքի ցանկացած նորմ, որը ենթադրում է անորոշ ժամանակով մարդուն, որը շուտով մահանալու է, անի-

ԱՄՅԻՍ - ՀՈՒՆԻՍ 2018 5 - 6 (227-228)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

մաստ ֆիզիկական և հոգեկան տառապանքների պատճառում, որևէ դեպքում չի կարող դիտարկվել որպես արդարադատության բարձրագույն սկզբունքներին համապատասխանող³:

Այս գործի շրջանակներում որպես պատասխանող հանդես եկող պետությունը պնդել է, որ մասնավոր կյանքի իրավունքը չի կարող ներառել ուրիշի օգնությամբ մահանալու իրավունքը, քանի որ մահանալու և մահացման կարողությունը պաշտպանությունը, որը, ըստ հեղինակների մտադրության, պետք է տրամադրի Կոնվենցիան: Եվրոպական դատարանը գտնում է, որ իր հայեցողությամբ սեփական կյանքը կառուցելու ունակությունը կարող է ներառել մահ կամ կյանքի գործողություններ ձեռնարկելու հնարավորություն, որոնք համարվում են ֆիզիկապես և հոգեպես վնասակար կամ վտանգավոր այն անձանց համար, ովքեր դրանք իրականացնում են: Հարցն այն է, թե պետությունն ինչ չափով կարող է դիմել հարկադրանքի կամ քրեախրավական միջոցների, որպեսզի մարդկանց պաշտպանի այն կենսառճի հետևանքներից, որը մարդիկ են ընտրել իրենց համար: Խնդիրը քննարկվում է և՛ բարոյականության, և՛ իրավական կանոնակարգումների տեսանկյունից:

Նշված իրավունքին միջամտությունը հաճախ պետության կողմից մարդու մասնավոր և անձնական ոլորտ ներխուժում դիտարկելու պատճառով վեճերն ավելի են թեժանում: Սակայն, մույնիսկ այն դեպքերում, երբ այս կամ այն գործողությունն իրենից վտանգ է ներկայացնում մարդու առողջության կամ, հնարավոր է, կյանքի համար, կոնվենցիոն մարմինների պրակտիկայում ենթադրվում է, որ պետության կողմից հարկադրանքի կամ քրեախրավական միջոցների ձեռնարկումն իրենից ներկայացնում է պետության կողմից դիմումատուի՝ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների իմաստով անձնական կյանքին միջամտություն և իշխանություններից պահանջում է արդարաց

նել մահանալու միջամտությունը Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված դրույթների տեսանկյունից: Դատարանը, գործերից մեկի հանգամանքներից ելնելով, կրկնել է, որ իշխանությունները պարտականություն ունեն պաշտպանելու ազատությունից զրկված անձանց առողջությունը: Մասնավորապես՝ պարտավոր են հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձի դեպքում վերաբերմունքը կամ պատիժը Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի չափանիշներին համապատասխանությունը գնահատելիս հաշվի առնել նրանց խոցելիությունը և նրանց անընդունակությունը⁴:

Հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձի նկատմամբ վերաբերմունքը կարող է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի չափանիշներին չհամապատասխանել մարդկային արժանապատվությունը պաշտպանելու տեսանկյունից, եթե մույնիսկ անձը չկարողանա կամ ունակ չլինի մատնանշելու որևէ հատուկ բացասական գործողություն: Դիմումատուի առողջության նկատմամբ մշտադիտարկման արդյունավետ միջոցի բացակայությունը, ինչպես մահ ուշացած կարգապահական միջոցների կիրառումը, որոնք կարող էին վտանգ ներկայացնել նրա ֆիզիկական և հոգեկան կայունության համար, չեն կարող համապատասխանել հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձի նկատմամբ հարգանքից բխող չափանիշներին:

Իր որոշումներից մեկում անդրադառնալով երկրից արտաքսման ժամանակ անձի հոգեկան անձեռնմխելիության խախտմանը՝ Դատարանը գտել է, որ գործի հանգամանքների շրջանակներում արտաքսումն էականորեն չի ազդում անձի հոգեկան անձեռնմխելիության վրա այն աստիճան, որ դիտարկվի Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի լույսի ներքո: Եթե մույնիսկ ենթադրվի, որ մահանալու իրավիճակում երկրից արտաքսելը միջամտություն է մասնավոր կյանքին, Դատարանը գտնում է, որ այն կարող է արդարացվել Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 2-րդ պարագրա

ֆի պահանջների տեսանկյունից, մասնավորապես՝ օրենքով նախատեսված միջոց է, որը նպատակ է հետապնդում պաշտպանել պետության տնտեսական բարեկեցությունը և կանխել հանցագործությունները, ինչպես նաև այս նպատակներից ելնելով, անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում⁵:

Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին կոնվենցիայի՝ «Անձի անձեռնմխելիությունը» վերաառությամբ 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ հաշմանդամություն ունեցող յուրաքանչյուր անձ մյուսների հետ հավասար հիմունքներով ունի հարգանքի իրավունք իր ֆիզիկական և մտավոր անձեռնմխելիության նկատմամբ⁶:

Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների կոմիտեի կողմից ընդունվում է, որ «հոգեկան հիվանդություն» ունեցող անձինք (անվանվում են «հոգեւտցիալական հաշմանդամություն» ունեցող) հանդիսանում են վերոնշյալ կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքների կրողներ:

«Հոգեկան հիվանդություն» ունեցող բոլոր անձանց «հաշմանդամություն» ունեցող համարելու հարցը շարունակում է լինել գիտական բանավեճերի առարկա:

Ավելի շատ փիլիսոփայական և հասարակագիտական խնդիրներ են առաջ գալիս, երբ փորձ է արվում հստակեցնել, թե ինչ է նշանակում համատեղել հոգեկան առողջության և հաշմանդամության ոլորտները (և հոգեկան առողջության քաղաքականությունն ու հաշմանդամության քաղաքականությունը)⁷:

Նշված կոնվենցիայի «Առողջությունը» վերտառությամբ 25-րդ հոդվածի համաձայն՝ մասնակից պետությունները գիտակցում են, որ հաշմանդամություն ունեցող անձինք ունեն առողջապահական ամենաբարձր չափանիշներին հասնելու իրավունք՝ առանց հաշմանդամության պատճառով խտրականության: Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, որպես-

զի հաշմանդամություն ունեցող անձինք մատչելի կերպով օգտվեն առողջապահական այնպիսի ծառայություններից, նաև՝ առողջության վերականգնողական միջոցներից, որոնք հաշվի են առնում գենդերային առանձնահատկությունները:

Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի օբյեկտ է հանդիսանում պետության կողմից երաշխավորված՝ մարդու հոգեկան անվտանգությունը, որը ներառում է հանրային իշխանության մարմինների, դրա պաշտոնատար անձանց կամ այլ անձանց կողմից այդ իրավունքին միջամտելու արգելքը, կանխումը և դրա համար պատասխանատվությունը՝ բացառությամբ սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերի և կարգի:

Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի կրող է հանդիսանում յուրաքանչյուր ոք՝ անկախ տարիքից, քաղաքացիությունից, ազգությունից կամ ցանկացած այլ հանգամանքից:

Քննարկվող իրավունքի իրացման երաշխավորումն ապահովվում է ոչ միայն սահմանադրական իրավունքի նորմերով, այլ նաև քրեական իրավունքի, քրեադատավարական իրավունքի, քաղաքացիական իրավունքի և վարչական իրավունքի նորմերով:

Քաղաքացիական իրավունքում հոգեկան անձեռնմխելիությունը դիտարկվում է որպես ոչ նյութական բարիք, որը մարդուն պատկանում է ծննդյան պահից: Օրինակ՝ բարոյական վնասի փոխհատուցումը: Բարոյական վնասի փոխհատուցումը քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության ինքնուրույն միջոց է: Այն չի կարելի նույնականացնել գույքային պատասխանատվության հետ, քանի որ փոխհատուցման նպատակը ոչ թե տուժողի դրամական կորուստների փոխհատուցումն է, այլ բարոյական վնասի հարթումը: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 162-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է ոչ նյութական բարիքների հասկացությունը, ըստ որի՝ անձի կյանքը

և առողջությունը, արժանապատվությունը, անձնական անձեռնմխելիությունը, պատիվն ու բարի անունը, գործարար համբավը, մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիությունը, անձնական ու ընտանեկան կյանքի գաղտնիությունը, ազատ տեղաշարժվելու, բնակվելու և գտնվելու վայր ընտրելու իրավունքը, անվան իրավունքը, հեղինակության իրավունքն ու քաղաքացուն ի ծնե կամ օրենքի ուժով պատկանող այլ անձնական ոչ գույքային իրավունքները և ոչ նյութական բարիքներն անօտարելի են ու անփոխանցելի, իսկ նույն օրենսգրքի 162.1-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված հասկացության համաձայն՝ օրենսգրքի իմաստով ոչ նյութական վնասը ֆիզիկական կամ հոգեկան տառապանք է, որն առաջացել է անձին ի ծնե կամ օրենքի ուժով պատկանող նյութական կամ ոչ նյութական բարիքների դեմ ոտնձգող կամ նրա անձնական գույքային կամ ոչ գույքային իրավունքները խախտող որոշմամբ, գործողությամբ կամ անգործությամբ:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 104-րդ հոդվածը կարգավորում է ոչ գույքային վնասի հատուցման հիմքերի և կարգի հետ կապված իրավահարաբերությունները, մասնավորապես՝ նշված հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է, որ ոչ իրավաչափ վարչարարությամբ ֆիզիկական անձի ազատությունը սահմանափակելու, նրա անձեռնմխելիությունը, բնակարանի անձեռնմխելիությունը, անձնական կամ ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիությունը խախտելու, նրա պատիվը, բարի համբավը կամ արժանապատվությունն արատավորելու միջոցով ոչ գույքային վնաս պատճառելու դեպքերում այդ անձն իրավունք ունի պահանջելու դրամական միջոցներով հատուցում կամ առաջացած հետևանքների վերացում՝ պատճառված ոչ գույքային վնասին համարժեք չափով:

Անհրաժեշտ է նշել, որ հիշատակված իրավական նորմերում կիրառվում է «անձնական ... անձեռնմխելի-

ություն» եզրույթը, ինչը համահունչ է Սահմանադրության տեքստին, քանի որ Սահմանադրությունը չի նախատեսում անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Անձնական անձեռնմխելիության իրավունքի փոխարեն ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունք նախատեսելը կրերի նրան, որ ժամանակի ընթացքում օրենսդրական զարգացումների և իրավակիրառ պրակտիկայի արդյունքում կհստակեցվի հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի սահմանները և բովանդակությունը կազմող իրավագործությունների շրջանակը: Ուստի, օրենսդրական փոփոխությունների միջոցով անհրաժեշտ է ամրագրել ոչ թե անձնական անձեռնմխելիության իրավունք, այլ ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունք, իսկ գործընթացներն այնպես կարգավորել, որ օրենքը բավարարի իրավունքի գերակայության սկզբունքի մաս կազմող իրավական որոշակիության սկզբունքին:

Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի իրացման երաշխավորման գործընթացում առանցքային նշանակություն ունի այդ իրավունքի խախտման առավել հանրորեն վտանգավոր տեսակները որպես քրեորեն պատժելի արարքներ ամրագրելը:

Քրեական օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է օրենսգրքի նպատակը, համաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրքը ծառայում է մարդու ֆիզիկական, հոգեկան, նյութական, էկոլոգիական և այլ անվտանգությունն ապահովելուն: 45-րդ հոդվածն էական երաշխիք է նախատեսում հոգեկան անձեռնմխելիության երաշխավորման տեսանկյունից, քանի որ հոգեկան հարկադրանքի հետևանքով իր գործողությունները (անգործությունը) դեկավարելու կարողությունից զրկված անձի կողմից քրեական օրենքով պաշտպանվող շահերին վնաս պատճառելը չի համարվում հանցագործություն: Բացի այդ, հոգեկան անձեռնմխելիության իրա-

վունքի տարբեր միջամտությունները կարող են տարբեր իրավական հետևանքներ առաջացնել քրեական իրավունքում: Մասնավորապես՝ եթե անձը հանցանքը կատարել է սպառնալիքի ազդեցության տակ, ապա դա պատասխանատվությունը և պատիժը մեղմացնող հանգամանք է:

Հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի մաս կազմող հոգեկան առողջության հետ կապված հասարակական հարաբերությունները կարգավորվում են բժշկական իրավունքի նորմերի միջոցով: Մասնավորապես՝ «Հոգեբուժական օգնության մասին» ՀՀ օրենքի նախաբանում նշվում է, որ օրենքը կարգավորում է մարդու հիմնարար անձնական բարիք համարվող հոգեկան առողջության, հոգեկան խանգարումներ ունեցող անձանց իրավունքների պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները, կանոնակարգում է հոգեկան առողջության ոլորտում միջազգային իրավունքի նորմերով, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների մասին» եվրոպական կոնվենցիայով և Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ ամրագրված մարդու իրավունքների ու ազատությունների իրականացման համար նպատակվոր պայմանների ստեղծման գործընթացները⁸: Ցանկանում ենք անդրադառնալ նշված օրենքի 3-րդ հոդվածում տեղ գտած հասկացություններից երկուսին, մասնավորապես՝ հոգեկան առողջությանը և հոգեկան առողջության պահպանմանը: Հոգեկան առողջությունը մարդու անօտարելի և անփոխանցելի ոչ նյութական բարիք է, որը ներառում է շրջակա միջավայրի համապատասխան ընկալումը, որոշումներ կայացնելու ու իրագործելու ունակությունը, կայուն հուզականության դրսևորումը և պահպանումը, իսկ հոգեկան առողջության պահպանումը մարդու հոգեկան առողջության ոլորտում հոգեկան խանգարումների կանխարգելումն է և այդ նպատակով համապատասխան աշխատանքների կազմակերպումն ու իրականացումը: Հո-

գեկան առողջության սահմանման մեջ ներառված իրավագործությունների շրջանակը համընկնում է հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի իրավագործությունների շրջանակի հետ, չնայած որ հոգեկան առողջությունը հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի բաղկացուցիչ մաս է, այլ ոչ թե համարժեք հասկացություն: Բացի այդ, հոգեկան առողջության պահպանումը հոգեկան առողջության ոլորտում հոգեկան խանգարումների կանխարգելումն է և այդ նպատակով համապատասխան աշխատանքների կազմակերպումն ու իրականացումը, որի շրջանակներից դուրս է մնում հոգեկան առողջության վրա հոգեկան խանգարումներից բացի այլ ազդեցությունները հանրային իշխանության մարմինների կամ այլ անձանց կողմից:

Հետևաբար՝ տվյալ գործընթացի տեսանկյունից պետք է լինի ոչ թե «հոգեկան առողջության պահպանում», այլ՝ «հոգեկան խանգարումների կանխարգելում»:

Ամփոփելով իրականացված վերլուծությունը՝ գտնում ենք, որ հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի նկատմամբ հարգանքը և պաշտպանությունը հանրային իշխանության պարտականություններն են, որոնցից բխում են ամբողջական հետևյալ պարտականությունները՝

- հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի նպատակն է սպառնալիքի պետության կողմից երաշխավորված՝ մարդու հոգեկան անվտանգությունը, որը ներառում է հանրային իշխանության մարմինների, դրա պաշտոնատար անձանց կամ այլ անձանց կողմից այդ իրավունքին միջամտելու արգելքը, կանխումը և դրա համար պատասխանատվությունը՝ բացառությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերի և կարգի.

- հանրային իշխանության մարմինները և պաշտոնատար անձինք պարտավոր են ձեռնպահ մնալ հոգեկան անձեռնմխելիության բովանդակությունը կազմող իրավագործություններից որևէ մեկին միջամտելուց՝ բացառությամբ Սահմանադր-

Մահմանադրական իրավունք

րությամբ սահմանված սահմանափակման դեպքերի, և այն չափով, ինչ չափով, որ թույլ է տալիս համաչափության սկզբունքը.

- հանրային իշխանությունը պարտավոր է արդյունավետ ընթացակարգեր և կառուցակարգեր ամրագրել, որոնք և՛ օրենսդրական մակարդակում, և՛ գործնականում կերաշխավորեն, որ ցանկացած անձ ձեռնպահ մնա հոգեկան անձեռնմխելիության բովանդակությունը կազմող իրավագործություններից որևէ մե-

կին միջամտելուց.

- հանրային իշխանությունը պարտավոր է իրավական արդյունավետ միջոցներ ստեղծել հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքի ոչ իրավաչափ միջամտությունը կասեցնելու, իսկ արդեն խախտված իրավունքի դեպքում՝ դրա արդյունավետ վերականգնումը և դրա արդյունքում պատճառված վնասի, ներառյալ՝ ոչ գույքային վնասի փոխհատուցումը երաշխավորելու համար:

¹ St'u Конституция Российской Федерации: доктринальный комментарий (постатейный) (под ред. Ю.А. Дмитриева). - «Деловой двор», 2009 г. Доступно на сайте Конституции Российской Федерации по электронному адресу - http://constitution.garant.ru/science-work/comment/5366634/chapter/2/#block_22, 14.02.2016 г.

² St'u А. Опалева, Институт личной неприкосновенности (теоретико-правовые проблемы). Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Москва, 2008, ст. 28:

³ St'u Pretty v. The United Kingdom, Judgment, 29 April 2002, Final 29/07/2002:

⁴ St'u Keenan v. The United Kingdom, Judgment, 3 April 2001:

⁵ St'u Bensaid v. The United Kingdom, Judgment,

6 February, 2001, Final 6 May 2001,

⁶ St'u Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին կոնվենցիա, ընդունվել է ՄԱԿ-ի շրջանակներում 2007 թվականի մարտի 30-ին, ՀՀ-ի համար ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի հոկտեմբերի 22-ին, <http://www.arlis.am/>:

⁷ St'u G. Szmukler, R. Daw, F. Callard, Mental health law and the UN Convention on the rights of persons with disabilities. International Journal of Law and Psychiatry, Volume 37, Issue 3, May–June 2014, p 246,

⁸ St'u «Հոգեբուժական օգնության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք, ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2004 թվականի մայիսի 25-ին, ուժի մեջ է մտել 2004 թվականի օգոստոսի 30-ին:

RESUME - РЕЗЮМЕ

THE CONSTITUTIONAL-LEGAL MECHANISMS FOR THE GUARANTEE OF THE RIGHT OF MENTAL IMMUNITY

Artur Nahapetyan

*Post-graduate Student at the Chair of Law at the
European University*

In the article it is presented a number of topical issues related to the restriction of the right to psychic immunity in the light of various international documents and the practice of the European Court of Human Rights. It was also referred the civil-legal, administrative-legal and criminal-legal structures for guaranteeing the mentioned right. Additionally, relationships related to the protection of the right to to psychic immunity of persons with mental disorders have been discussed separately. Based on the analysis have been made some theoretical generalizations and a number of scientific-practical recommendations have been presented.

Keywords: *the right to mental immunity, mental health, a person with a disability, immaterial benefit, compensation for damage, public authority.*

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВА НА ПСИХИЧЕСКУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ

Артур Наапетян

*Аспирант кафедры права
Европейского университета*

В статье рассмотрен ряд актуальных вопросов, связанных с ограничением права на психическую неприкосновенность в свете различных международных документов и практики Европейского суда по правам человека. В ней также рассматриваются гражданско-правовые, административно-правовые и уголовно-правовые структуры как гаранты обеспечения указанного права. Кроме того, отдельно анализируются отношения, связанные с защитой права на психическую неприкосновенность лиц с психическими расстройствами. По результатам проведенного анализа нами были сделаны некоторые теоретические обобщения и представлен ряд научно-практических рекомендаций.

Ключевые слова: *право на психическую неприкосновенность, психическое здоровье, человек с инвалидностью, нематериальное благо, компенсация ущерба, государственная власть.*

Բանալի բառեր - *հոգեկան անհեռնմխելիության իրավունք, հոգեկան առողջություն, հաշմանդամություն ունեցող անհ, ոչ նյութական բարիք, վնասի հատուցում, հանրային իշխանություն*

ԱԸՅԻԱ - ՀՈՒՆԻԱ 2018 5 - 6 (227-228)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն